

УДК 316.6.

STUDY OF PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF YOUTH WITH ADDICTIVE BEHAVIOR**ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЮНАЦТВА З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ****Kostiu S. Y. / Костю С.Й.***s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-1799-4043

*Mukachevo State University, Mukachevo, Uzhhorodska, 56, 89600**Мукачівський державний університет, Мукачево, Ужгородська 56, 89600*

Анотація. У статті розкрито причини адиктивної поведінки осіб раннього юнацького віку. Теоретично проаналізовано причини поширення епідемії, а саме шляхи реклами і пропаганди, на які тютюнові компанії витрачають величезні кошти. Представлені результати важливого аспекту нашого дослідження, а саме психологічних характеристик, особливо самосвідомості юнацтва з адиктивною поведінкою, яка проявляється саме в тютюнопалінні.

Ключові слова: адиктивна поведінка, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, юнацький вік, тютюнопаління, залежність, самосвідомість.

Вступ.

Останнім часом підвищився інтерес до адикцій неповнолітніх, що простежується в роботах Ц. Короленка, В. Менделевича, О. Безпалько, А.Капської, Н. Заверіко, О. Карпенко, М. Окаринського, П. Гусака, Н. Бурмаки, О. Савчука, Т. Мартинюк, І. Шишової, О. Мурашкевича. Всі ці дослідники займалися вивченням проблеми адикцій та присвятили безліч своїх праць розробці даної проблеми [1;2].

Адиктивна поведінка юнаків розглядається як одна з форм девіантної поведінки, що виражається в прагненні до відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану за допомогою прийому психоактивних речовин. Самосвідомість юнацтва з адиктивною поведінкою має свої особливості і саме на виявлення цих особливостей спрямоване наше дослідження.

Відсутність спеціальних знань і навичок здорового способу життя, а також своєчасних соціально адаптивних стратегій поведінки в дорослої частини населення - батьків, педагогів, - не дозволяє їм надавати результативну виховну дію, психологічну та соціальну підтримку [1;2].

Основний текст.

На основі аналізу складових самосвідомості та опрацювавши спеціальну літературу щодо методів діагностики, найбільш доцільними для вирішення вказаної проблеми виявились:

- Методика дослідження самооцінки особистості та визначення індексу задоволення собою (спрощена версія Q – сортування В. Стефенсона).
- Тест-опитувальник самовідношення В.В. Століна, С.Р. Пантелеєва.
- Методика оцінки рівня ситуативної та особистісної тривожності (Ч.Д. Спілберга, Ю.Л. Ханіна).

Першою методикою, яку ми застосували для дослідження самосвідомості

юнаків - є методика дослідження самооцінки особистості та визначення індексу задоволення собою (спрощена версія Q – сортування В. Стефенсона).

Результати за даною методикою представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. - Рівень самооцінки за групами досліджуваних (за методикою Q – сортування В. Стефенсона) у %

Рівень самооцінки	Неадекватно занижена	Занижена	Завищена	Неадекватно завищена
1 група		33	60	7
2 група	20	17	50	13

Аналізуючи першу групу досліджуваних, тобто юнаків, які не палять, бачимо, що завищена самооцінка спостерігається у 60 % досліджуваних осіб, що є хорошим показником самооцінки, і відповідно свідчить на користь позитивної «Я-концепції» особистості в даному віці. Такі особи розвиватися, слідкують за своїм здоров'ям, спілкуються зі своїми ровесниками, друзями.

Неадекватно завищена самооцінка спостерігається у 7% досліджуваних. У даних учнів, за рахунок неадекватно завищеної самооцінки можуть з'являтися труднощі у взаємовідносинах з викладачами, друзями, однокласниками. Неадекватно занижена самооцінка у досліджуваних не спостерігається, що є позитивним явищем. Аналізуючи, групу досліджуваних, які палять, бачимо, що у 50% досліджуваних простежується завищена самооцінка, що на 10% менше, ніж у першій групі. Показники заниженої самооцінки простежуються у 17% досліджуваних та у 20% спостерігається неадекватно занижена самооцінка.

Також результати дослідження ми представили у вигляді діаграми (рис. 1).

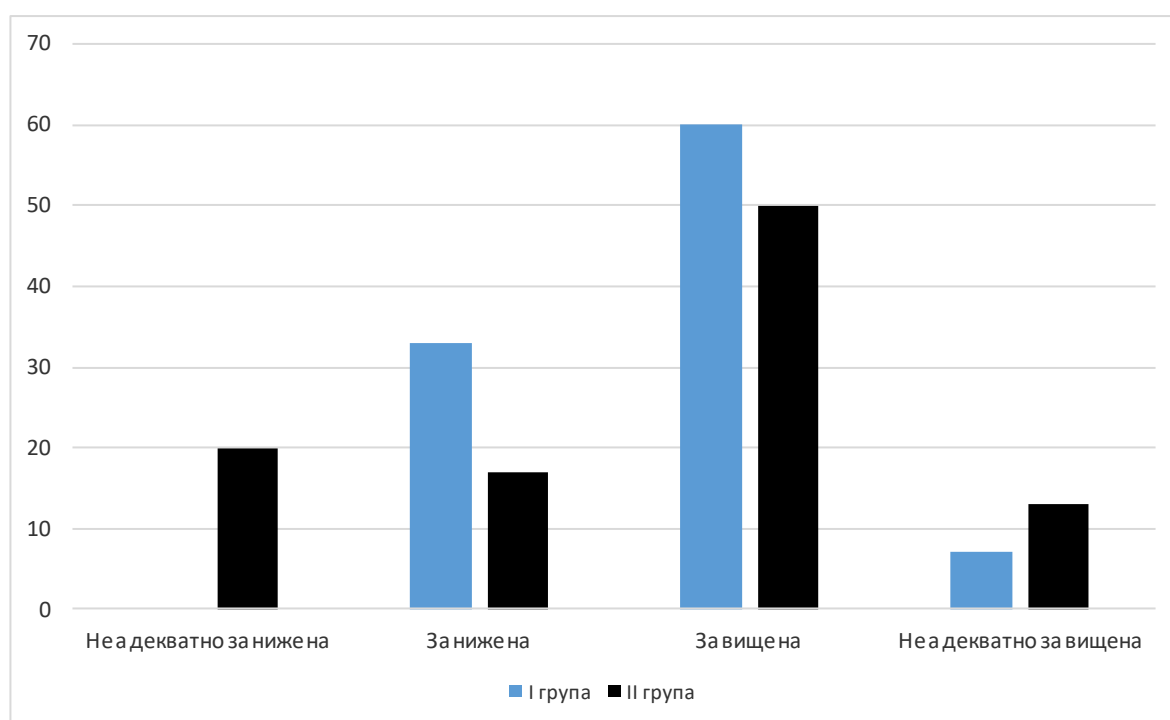

Рис.1 Рівні самооцінки досліджуваних

За допомогою діаграми ми можемо побачити, що завищена самооцінка спостерігається у 60% осіб від загальної кількості опитаних (18 осіб), які не палять. І дещо нижчий показник, у досліджуваних, які палять – 50% (15 осіб).

Наступною методикою для дослідження самосвідомості юнацтва з адиктивною поведінкою був тест-опитувальник самовідношення В.В. Століна, С.Р. Пантелеева. Результати, отримані за методикою, свідчать про те, що як для першої, так і для другої групи досліджуваних характерне позитивне відношення до себе на рівні глобального відношення до себе, однак з переважання показників у групі досліджуваних, які не палять, зокрема, 83% у досліджуваних, які не палять та 75%, які палять. Ці результати свідчать про загальне позитивне самоствавлення учнів: виявлено ціннісне ставлення до власного «Я», що характеризує респондентів як таких, що мають високий рівень самооцінки.

Аналізуючи отримані показники наступного рівня самоствавлення, яке диференційоване з самоповагою, аутосимпатією, самоінтересом і очікуваним ставленням до себе по групам досліджуваних, можна зробити висновок, що даний рівень для групи досліджуваних, які не палять характеризується найвищими показниками шкали самоінтересу – 76% та аутосимпатії – 75%.

Узагалюючи результати дослідження самоствавлення юнаків, можемо зробити висновки:

- ✓ досліджувані обох груп мають загальне позитивне самоствавлення, ціннісне ставлення до власного «Я», з переважанням даних показників у групі досліджуваних, які не палять, зокрема, 83% у досліджуваних, які не палять та 75%, які палять.
- ✓ слід зазначити, що як серед обох груп досліджуваних є особи з неадекватним критичним самоствавленням. Їм притаманний недостатній рівень розвитку рефлексії, їх самосвідомість сформована не в повній мірі, зміст уявлень про власне «Я» стислий і обмежений. Спостерігається тенденція до негативної оцінки себе, своїх індивідуальних особливостей, особливо це проявляється у групи тютюнозалежних досліджуваних.
- ✓ учні, які палять відрізняються більш негативним самоствавленням, що підтверджується більш високими показниками за шкалами «ставлення інших» (78%) та «самозвинувачення» (56%). Учням притаманна конформність, виражена мотивація соціального схвалення, а також вибіркоче ставлення до себе на шкоду внутрішній чесності та відкритості по відношенню до власної особистості. За звичних умов, у них проявляється позитивний фон самоствавлення, але при виникненні несподіваних труднощів може виникати недооцінка власних успіхів, можливостей, підвищення вимог до себе.
- ✓ в учнів, які палять більш низькі показники за шкалою самовпевненості (36%), це свідчить про те, що їх впевненість є ситуаційною, тобто у звичних ситуаціях вони відчують себе впевнено, орієнтовані на успіх, але при несподіваній появі труднощів впевненість знижується, зростає почуття тривоги та стурбованості.

- ✓ низькі показники за шкалою саморозуміння (42%) і самокерівництво (34%) вказують про те, що досліджувані, які палять схильні визнавати деякі свої якості, їх унікальність, в той же час відбувається недооцінка інших якостей, що негативно впливає на здатність сприймати раціональну критику у свою адресу.

Наступною методикою, яку ми використали у ході дослідження є методика оцінки рівня ситуативної та особистісної тривожності (Ч.Д. Спілберга, Ю.Л. Ханіна). Вимірювання тривожності як властивості особистості особливо важливо, оскільки це властивість багато в чому зумовлює поведінку суб'єкта.

В результаті проведеного дослідження за даною методикою всіх учнів було поділено на групи:

- перша група – учні, в яких низький рівень СТ та ОТ;
- друга група – учні, в яких середній рівень СТ та ОТ;
- третя група – учні, в яких високий рівень СТ та ОТ.

Отримані результати дослідження представлені у таблиці (див. табл. 2.).

Таблиця 2. - Рівні вираженості ситуативної тривожності досліджуваних (у %)

Рівні вираженості СТ	1 група	2 група
високий	33%	60%
середній	50%	30%
низький	17%	10%

Отримані результати свідчать, що у досліджуваних 1 групи найбільш вираженим є середній рівень тривожності – 50%, показники високого рівня складають 33%, низький рівень спостерігається у 17% досліджуваних. Аналізуючи групу досліджуваних, які палять, спостерігаємо виражені показники високого (60%) та середнього (30%) рівнів. Показники низького рівня складають лише 10%. Тобто, бачимо підвищену ситуативну тривожність досліджуваних.

Висновки. Отже, аналізуючи результати емпіричного дослідження психологічних характеристик юнацтва з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління) слід зазначити, що загальний відсоток відхилень від норми (реалістичного рівня самооцінки) в групі досліджуваних, які палять переважає.

Для досліджуваних, які палять, на відміну від однолітків характерним є заниження самооцінки, що говорить або ж про справжню або про «захисну» невпевненість у собі, яка допомагає відхилитися від відповідальності, та виправдовує небажання докладати зусиль.

Юнаки, які палять відрізняються більш негативним самоствавленням, що підтверджується більш високими показниками за шкалами «ставлення інших» та «самозвинувачення». Їм притаманна конформність, виражена мотивація соціального схвалення, а також вибіркове ставлення до себе на шкоду внутрішній чесності та відкритості по відношенню до власної особистості.

Література:

1. Горлач Н., Коновал Т., Майструк І., С. Рабодзей. Навички кризового

консультування: формування психосоціальної стійкості в юнаків. Київ : Психолог, 2016. №9-10. С. 78-87.

2. Давиденко О. С. Я-концепція як фактор особистісного самовизначення в ранній юності. *Вісник Міжнародного дослідного центру «Людина: мова, культура»*. Київ, 2008. № 17. С. 16-22.

References.

1. Horlach N., Konoval T., Mastruk I., S. Rabodzey. Navychky kryzovoho konsul'tuvannya: formuvannya psykhosotsial'noyi stiykosti v yunakiv. Kyiv: Psykholoh, 2016. №9-10. S. 78-87.

2. Davydenko O. S. YA - kontsepsiya yak faktor osobystisnoho samovyznachennya v ranniy yunosti. Visnyk Mizhnarodnoho doslidnoho tsentru «Lyudyna: mova, kul'tura». Kyiv, 2008. № 17. S. 16-22.

Abstract.

The article reveals the causes of addictive behavior of young adolescents. Theoretically, the reasons for the spread of the epidemic are analyzed, namely the ways of advertising and propaganda, on which tobacco companies spend huge sums. The results of an important aspect of our study are presented, as well as the seeds of psychological characteristics, especially the self-consciousness of young people with addictive behavior, which is manifested in smoking.

Introduction. *Recently, interest in juvenile addictions has increased, which can be traced in the works of Ts. Korolenko, V. Mendeleevich, O. Bezpalko, A. Kapska, N. Zaveriko, O. Karpenko, M. Okarinsky, P. Gusak, N. Burmaka, O. Savchuk, T. Martyniuk, I. Shishova, O. Murashkevych. All these researchers have studied the problem of addictions and devoted much of their work to the development of this problem.*

Addictive behavior of young people is seen as a form of deviant behavior, which is expressed in the desire to move away from reality by changing their mental state through the use of psychoactive substances. The self-consciousness of young people with addictive behavior has its own characteristics and it is to identify these features is our study.

The main text. *Based on the analysis of the components of self-awareness and having developed a special literature on diagnostic methods, the most appropriate to solve this problem were:*

- *Methods of studying personal self-esteem and determining the index of self-satisfaction (simplified version of Q - sorting W. Stephenson).*
- *Self-relation test questionnaire VV Stolina, S.R. Panteleeva.*
- *Methods for assessing the level of situational and personal anxiety (Ch.D. Spielberg, YL Khanin).*

Conclusions. *Thus, analyzing the results of an empirical study of the psychological characteristics of adolescents with addictive behavior (for example, smoking), it should be noted that the overall percentage of deviations from the norm (realistic level of self-esteem) in the group of smokers predominates.*

Smokers, in contrast to their peers, are characterized by low self-esteem, which indicates either real or "protective" self-doubt, which helps to evade responsibility and justifies the reluctance to make an effort.

Young people who smoke have a more negative self-esteem, which is confirmed by higher rates on the scales of "attitude of others" and "self-blame". They are characterized by conformity, strong motivation for social approval, as well as a selective attitude towards themselves to the detriment of inner honesty and openness to one's own personality.

Key words: *addictive behavior, deviant behavior, delinquent behavior, adolescence, smoking, addiction, self-awareness.*

Стаття відправлена: 17. 01.2022р.

© Костю С.Й.